

Conservació o explotació

Les illes Medes atreuen cada any milers de visitants. Però això, que repercuteix positivament en els habitants de l'Estartit, és un perill per al propi arxipèlag.

Una nova espècie de mamífer ha colonitzat, des de fa uns anys les aigües del Mediterrani. Es troba preferentment en llocs no molt allunyats de la costa i sobretot on hi ha abundància de peixos de roca, coralls i gorgònies. Presenta, a més, una estacionalitat ben marcada reproduint-se amb rapidesa des de la primavera fins a la tardor. Alguns científics han començat a interessar-se per aquest organisme estrany i a estudiar-ne les relacions amb els altres components de l'ecosistema on s'assenta. Al litoral català hi ha un lloc particularment atractiu per aquests animals de sang calenta. En plena Costa Brava, enfront de l'Estartit, un grup de set illots anomenats en conjunt illes Medes conformen un dels seus hàbitats preferits.

Si s'observa amb deteniment algun exemplar d'aquesta espècie es pot comprovar que està recobert d'una mena de pell negra o de múltiples colorines llampanants. Un estudi més detallat revela que té apèndixs artificials que no són altra cosa que aletes i ulleres de goma i una gran botella d'aire a l'esquena. Capbussador, submarinista o escafandrista són alguns dels noms amb els quals es coneix aquests individus que no dubten a fer milers de quilòmetres per baixar uns quants metres sota l'aigua.

Des de l'any 1983 que es va decretar una zona de veda de pesca, el nombre de visitants atrets per aquest lloc, únic en diversitat d'organismes marins, no ha parat de créixer. Durant l'any 1992 el total d'immersions comptabilitzades en aquest arxipèlag va ser de més de 100.000. Sens dubte, aquesta xifra és prou elevada perquè es consideri l'escafandrista com una nova espècie en l'ecosistema marí de les illes Medes. També fa que en els estudis científics portats a terme per avaluar l'efecte de la reserva s'hagi de considerar molt seriosament la freqüentació variable, o incidència del nombre de visites "turístiques" sota l'aigua. Segons els científics, aquests illots de la costa Brava són, de bon tros, l'indret submarí més freqüentat de tota la Mediterrània occidental i tenen un interès més enllà de l'actuació a nivell

local. "Actuen com a illa faunística dins d'una regió amb molta pressió humana, i poden ser considerades com un laboratori biològic". Amb aquestes paraules s'introdueix l'estudi corresponent al 1992 realitzat pel Departament d'Ecologia de la Universitat de Barcelona i sol·licitat per la Direcció General de Pesca de la Generalitat de Catalunya. Els objectius d'aquest projecte iniciat el 1990 són establir una situació de partida en el moment que el lloc es va declarar reserva natural per tal de seguir-ne l'evolució en els propers anys. També s'ha volgut esbrinar quin ha estat l'efecte de les mesures de conservació i alhora el del gran augment de visites de submarinistes.

L'Estartit viu del submarinisme.

Quan es visita l'Estartit tothom s'adona que la seva riquesa prové del mar, però especialment d'aquests illots tan peculiars. Molts centres de submarinisme fan publicitat arreu de la platja i un seguit de gent amb vestits de goma camina amunt i avall del port carregats amb botelles d'aire comprimit. Quina activitat! Això no és res però, si es compara amb alguna de les parts submarines més visitades. Alguns capbussadors surten de l'aigua dient que allò sembla "La Rambla". Pel que fa a l'impacte, s'estima que hi ha llocs a les Medes que suporten 60 immersions diàries amb puntes de 250 alguns dies. Això suposa que cada 2 m de fons en aquests llocs pot haver estat visitat en més de 10.000 ocasions al llarg d'un any.

Atrets per la major abundància de peixos i per les espectaculars formacions sèssils (coralls, gorgònies, etc.) cada dia són més els escafandristes que volen fruir de la riquesa d'aquestes illes. El simple contacte amb els peus d'ànc, les botelles o amb les mans provoca l'erosió de les comunitats naturals. Gairebé sempre aquests contactes es produeixen de forma accidental i majoritàriament entre els submarinistes inexperts que no dominen prou l'estabilitat dins de l'aigua. A les coves submarines l'home també introdueix factors externs que malmeten els hàbitats naturals, per exemple encenent torxes

(prohibit en l'actualitat) o les bombolles d'aire llançades pels equips de respiració dels capbussadors. L'elevat nombre de persones fa que tots aquests petits impactes es converteixin en un problema més greu.

Els científics que estudien la fauna i la flora alerten que s'ha de tenir en compte seriosament l'efecte de tantes "visites" i que els gestors de la reserva, en aquest cas l'administració catalana, han de prendre decisions.

Paratge únic en biodiversitat.

La peculiaritat de les Medes des d'un punt de vista científic estriba en la gran varietat d'ecosistemes i organismes diferents que s'hi troben. El professor Mikel Zavala del Departament d'Ecologia de la Universitat de Barcelona opina que "és com un petit museu del Mediterrani on hi ha representats tots els hàbitats de poblacions animals i vegetals". Cada part aïllada no és especialment important però, no hi ha cap altre lloc a les nostres costes en el qual es trobin junts tots aquests sistemes biològics". Des de la zona d'esquitx de les ones, fons sorrenes amb herbes de posidònies (els mal anomenats alguers, formats en realitat per plantes superiors amb flors i arrels), paratges coral·lins, algues de llum i de penombra i coves submarines, fins a la comunitat de tots els organismes que viuen suspesos en l'aigua, les Medes ens ofereixen el paradigma de la vida a la Mediterrània. Les raons d'aquesta varietat d'ambients i espècies cal buscar-les en tot un seguit de condicions ambientals. La proximitat a la costa i a la desembocadura del riu Ter que aporten matèria orgànica, la influència dels vents i corrents del nord que afavoreixen l'entrada d'aigua de fondària, les diferents profunditats i la seva composició sorrenca o rocallosa i una formació càrstica que ha omplert les Medes de túnels i coves submarines fan possible tota aquesta riquesa de més de 1.300 grups d'organismes marins vegetals i animals.

Des de l'any 1990 una llei de la Generalitat de Catalunya sobre la conservació de la fauna i la flora del fons marí vetlla per

Molts submarinistes erosionen accidentalment les comunitats naturals. En la foto de l'esquerra, fals corall recobrint un esquelet de gorgònia. Dalt, el caproig, un dels peixos característics de fons de roques.

la seguretat d'aquest indret únic en biodiversitat. L'aplicació d'aquesta llei ha convertit les illes Medes en el parc natural marí més gran de Catalunya i un dels més importants de la Mediterrània. Una normativa complementària a la llei ha fet que, des del 15 de juny de 1992, tots els submarinistes hagin de treure una llicència (previ pagament de 315 pessetes) cada cop que volen submergir-se i gaudir d'aquest paratge submarí tan espectacular. També s'ha establert un màxim de 500 immersions diàries (fins a 1.000 en dies que coincideixen amb festes dels països veïns) de les quals 100 es reserven a particulars i 400 als centres de submarinisme. A la pràctica però, el 97% de les immersions realitzades l'any 1992 a l'àrea protegida provenien de les embarcacions dels centres turístics de submarinisme.

La decisió de limitar el nombre d'immersions, l'ha presa la Generalitat d'acord amb un consell assessor.

El consell assessor de les illes Medes està format per tots els implicats en les illes: clubs d'immersió, hotelers, pescadors, submarinistes, ecologistes, la Generalitat de Catalunya i els científics.

El fet és que, de les 200 immersions diàries recomanades pels científics s'ha passat a aprovar-ne 1.000, encara que provisionalment. En tot cas, però, els ecòlegs es queixen que "encara que no hi ha una recepta màgica per saber el límit màxim tolerable, la xifra proposada és el màxim al qual hem de mirar de no arribar mai, i no (com sembla que ha estat entès) la xifra òptima a assolir diàriament".

Les conclusions dels científics.

Després dels estudis científics realitzats, tot i que encara és aviat per a treure conclusions definitives, el que sembla clar és que hi ha una certa degradació de l'espai natural. El 92 és el tercer any del qual se'n tenen dades quantitatives preses *in situ* pels biòlegs de la Universitat de Barcelona. La tendència és confirmada, doncs, per tercer cop. Segons l'estudi, hi ha diferències significatives entre poblacions de l'àrea protegida i les de la costa immediata en totes les espècies estudiades: peixos, llagostes, corall, i garotes entre d'altres. Així doncs, es pot afirmar que la reserva té un efecte positiu en general. Entre el perímetre que marquen els illots i uns 200 metres està prohibida qualsevol activitat de pesca així com la introducció d'espècies no autòctones o tocar o emportar-se cap part viva de l'ecosistema. Una patrulla de vigilància de la Direcció General de Pesca vetlla per tal que tot el reglament es compleixi, i s'encarrega que tots els bussos adquireixin la corresponent llicència d'immersió.

L'efecte de la reserva presenta fins i tot èxits espectaculars en espècies com el nero, un peix molt acostumat a la presència dels estranys amb botelles i aletes, que menja de la mà salsitxes, ous, calamars i qualsevol cosa que se li ofereixi com si estigués en un zoològic submarí. És l'única espècie estudiada, però, que es veu afavorida amb la presència en massa de submarinistes. Dues espècies en concret, el corall vermell i les llagostes, presenten més aviat una resposta negativa a les Medes i no s'observa cap efecte de "conservació", sinó tot el contrari.

Mikel Zavala, un dels autors del projec-

te, afirma que "sempre que una zona es declara reserva atreu molts visitants. Automàticament hi ha problemes de massa freqüentació. Això en si no és dolent si es prenen les mesures de control necessàries per tal de fer-ne una explotació sostenible".

L'explotació sostenible, però, és, de moment una utopia. A les Medes conflueixen molts interessos. Pràcticament tot l'Estartit viu de les illes, pescadors, hotelers, restauradors, botiguers i sobretot el Centre de Buceig.

La memòria de l'estudi fet el 1992 acaba amb un paràgraf contundent: "Seria desitjable la difusió dels resultats i recomanacions d'aquest estudi als responsables dels clubs de submarinisme i a tots els visitants subaquàtics de les Medes. Els promotors dels centres turístics han de comprendre (d'una forma que passi de les paraules als fets) que el patrimoni natural de les illes Medes és la seva "gallina dels ous d'or" i que ells són els més interessats en la seva conservació".

L'estudi recomana repartir les immersions tant en el temps com en l'espai. És a dir, reduir el nombre d'immersions per dia però també en els diferents sectors, de forma que no se superi un sostre de 50 persones per sector i dia. La diversificació dels indrets on els vaixells porten els submarinistes també és una bona solució apuntada en l'estudi. En aquest sentit és interessant la iniciativa que ha portat a enfonsar un vaixell prop de l'Estartit convertint-lo en un nou punt d'atracció submarina que pot restar visitants a les illes.

Cristina Ribas